

HET LAND VAN HERLE

Tijdschrift en contactorgaan

voor vrienden en beoefenaars van de historie van oostelijk Zuid-Limburg

Aanvullingen op een naamlijst van Heerlense pastoors

In de Maasgouw van 1924 publiceerde P.J.M. Peters een naamlijst van Heerlense pastoors¹. Dat gebeurde volgens een reeds lang bestaande gewoonte van de redactie van dit tijdschrift de kolommen te openen voor dit soort bijdragen. Ieder, die zich bezig houdt met lokale geschiedenis, maakt er dankbaar gebruik van. Die lijsten zijn immers belangrijk voor het verschaffen van elementaire biografische gegevens, die dikwijls moeilijk bij elkaar te brengen zijn. De lijsten zelf maken dit in de regel zelf al duidelijk. Ze zijn namelijk zelden compleet. Voor menige plaats is het onmogelijk voor iedere pastoor met zekerheid het begin en het eind van zijn ambtsperiode aan te geven, en waar dit al mogelijk is, daar ontbreken dikwijls andere biografische gegevens, zoals die van geboorte- en sterfjaar, de aard van de opleiding, en de etappes van de professionele loopbaan. De lijst van Peters lijdt ook aan deze mankementen. Opmerkelijk is, dat het zelfs voor een deel van de negentiende eeuw niet mogelijk bleek de lijst compleet te krijgen.

De hier volgende notities zijn bedoeld om enkele aanvullingen te geven voor de eerste helft van de negentiende eeuw. Tijdens een speurtocht naar materiaal betreffende de geschiedenis van het simultaneum in de Sint Pancratius te Heerlen stootte ik op zoveel materiaal, dat het mogelijk bleek de pastoors uit de bedoelde periode, waarvan nauwelijks meer dan de naam bekend was, tot mensen van vlees en bloed te laten worden². Ik stel mij dan ook voor na deze bijdrage er enkele te laten volgen met biografische notities over de pastoors, die hier de revue zullen passeren.

De eerste, die voor het voetlicht treedt, is Dionysius Penners, geboren op 10 juli 1755 te Heerlen en aldaar overleden op 28 juni 1836³. Hij is wellicht een van de bekendste pastoors uit Heerlens verleden. Geen wonder trouwens. Hij liet immers een

boek vol aantekeningen van allerlei soort na, waaraan hij de merkwaardige titel meegaf: *Novitates et antiquitates quas confuse et promiscue disposui in tempore quo, perturbatio vitae, magna confusio religionis rerumque omnium in orbe terrarum dominabantur*⁴. Het boek staat vol biografische notities, die echter alle dateren van vóór 1803, het jaar waarin hij als pastoor van Heerlen werd ontslagen. Over deze periode heeft Peters de voornaamste gegevens in zijn lijst opgenomen. Elders publiceerde hij talrijke genealogische gegevens over Penners en diens familieleden, waarvan er vele een belangrijke plaats hebben ingenomen in de Heerlense samenleving⁵. Hij zwijgt echter over de periode 1803-1836. Hetzelfde doet Goossens, die aan het „dagboek” van Penners de inhoud ontleende voor een hele paragraaf: *De Fransche Republikeinen te Heerlen, volgens het dagboek van pastoor Penners. 1792-1803*⁶, maar voor de daarna volgende periode vermeldt hij slechts de datum van zijn overlijden.

Van Penners' onmiddellijke opvolgers weet Peters niet veel meer mee te delen dan hun namen. Joannes Joseph Lemmens overleed als pastor primarius loci et districtus de Heerlen op 12 oktober 1805. Van diens opvolger Henricus Gerardus Cleven vermeldt hij, dat hij in april 1806 om een kapelaan vroeg en constateert verder, dat hij in juli 1813 nog pastoor was van Heerlen. Ook over het lange pastoraat van Joannes Christianus van der Heyden vermeldt hij niet meer dan diens dood op 27 september 1835. De opvolgers van Van der Heyden komen dan weer iets beter uit de verf.

We beperken ons bijgevolg tot de vier hier genoemde pastoors en beginnen met het ontslag van Penners in 1803. De voornaamste gegevens betreffende dit ontslag heb ik bijeengebracht in een bijdrage over „De aanstelling en beëdiging van de eerste kantonpriesters in het bisdom Luik na de afsluiting van het Concordaat van 1801, in het bijzonder in het departement van de Nedermaas”⁷. Daar heb ik doen uitkomen, dat de pastoor verantwoordelijk werd gesteld voor allerlei partijvorming binnen zijn parochie en bijgevolg door de vertrouwensmannen van de toenmalige Luikse bisschop, mgr. J.E. Zaepffel⁸, ongeschikt werd bevonden om op zijn post gehandhaafd te blijven en voor het kanton Heerlen de functie van kantonpriester te gaan waarnemen. We gaan hier niet nader in op de achtergronden van dit oordeel, maar volstaan met de mededeling, dat de bedoelde partijvorming samenhang met de naweeën van de strijd rond de al of niet geoorloofdheid van de verschillende eedformules, die de Franse machthebbers aan de geestelijkheid hadden opgelegd⁹. Zeker is ook, dat pastoor Penners als de oorzaak werd beschouwd van spanningen met de protestanten in Heerlen, die van het door het Concordaat van Napoleon geschapen rustiger klimaat wensten te profiteren om het herstel van het aloude simultaan-gebruik van de Sint Pancra-

tius te verkrijgen¹⁰.

Omtrent de exacte datum van het ontslag van Penners tasten we in het duister¹¹. Zeker is, dat reeds in april 1803 naar een opvolger werd uitgezien¹². In een ontwerp voor een lijst, waarop de namen voorkomen van de kandidaten voor de functie van kantonpriester over heel de uitgestrektheid van het departement van de Nedermaas, een ontwerp, dat op 23 april 1803 de goedkeuring verwierf van Napoleon, komt voor Heerlen de naam voor van Lambert Smeesters, pastoor van Neerharen¹³. Begin november kwam echter Jan Joseph Lemmens, wiens benoeming voor de cure van Sint Truiden, hoewel voorzien van de goedkeuring van Napoleon, al in een eerder stadium op de helling was gekomen, voor hem in de plaats¹⁴. Smeesters had het op het allerlaatste ogenblik laten afweten¹⁵, zodat Lemmens naar Heerlen werd verplaatst. Op 6 november werd hij in de Dominicanerkerk te Maastricht als zodanig beëdigd.

Deze Lemmens heeft nog geen volle twee jaar de pastorale bediening van Heerlen waargenomen. In deze korte tijd had hij aan de spanningen rond het simultaneum, een verschijnsel dat voor hem geheel vreemd was, geen eind kunnen maken. Hij overleed reeds op 13 oktober 1805¹⁶, net 46 jaar oud, tot groot verdriet van mgr. Zaepffel, die zich voor de moeilijke opgave zag gesteld een nieuwe geschikte kandidaat onder zijn geestelijken op het spoor te komen. Wel vermoedend, dat hiermee ruime tijd gemoeid zou zijn, belastte de pastoor van Wyck, Pascal-Louis Del-Ruelle, die bij de bisschop groot vertrouwen genoot en van 1802 tot 1807 als zijn commissaris in onze streken functioneerde¹⁷, voorlopig een van de Heerlense kapelaans, Louis Nicolai, met de zorg voor de parochie¹⁸. Slechts even werd overwogen hem ook tot pastoor te benoemen, maar de bisschop achtte hem te jong en te onervaren om met een zo gewichtig plaats belast te kunnen worden.

Toen de plaatsvervangend prefect te Maastricht, J.F. Hennequin¹⁹, op een herstel van Penners begon aan te dringen, reageerde de bisschop als volgt op deze candidatuur in een brief van 18 oktober 1805 aan pastoor Del-Ruelle: Si vous croijés (sic) en conscience que le Sr Penners soit l'homme à maintenir la paix dans la commune de Heerlen, nommément entre les catholiques et les protestants, je ne me refuserai point à le proposer pour la cure vacante. Ce sera un pas rétrograde, que je ferai, mais l'amour propre doit cesser de parler, lorsqu'il s'agit de faire justice et de donner à une paroisse un pasteur qui puisse lui convenir. On m'a toujours dépeint Penners pour être un brouillon, une tête très inquiète et remuante. Mr le Préfet se propose, en cas que je nomme de lui donner un avertissement salutaire. Il obéira peut-être dans le premier moment, mais qui nous répondra des suites, si son caractère est effectivement tel qu'on me la dépeint²⁰.

Geen wonder, dat de bisschop deze candidatuur onmiddellijk

weer liet vallen, toen hij kort daarna niet alleen van de zijde van Del-Ruelle, maar ook van die van een vroegere geestverwant van Penners, pastoor S.P. Ernst van Afden²¹, zijn reserves ten aanzien van Penners bevestigd zag.

De man, die uiteindelijk benoemd zou worden, kwam al op een vroeg tijdstip in het vizier. Op 26 oktober 1805 schreef mgr. Zaepffel aan Del-Ruelle: Vous m'obligerez de vous informer dans le plus bref délai des qualités du Sr Henri Cleven demeurant à Niel annexe de Gingelom, et de me donner la date précise de sa naissance. D'après le portrait qu'on m'en fait, c'est un sujet distingué par les moeurs, la capacité, les talents, l'éducation, la sagesse, la prudence et surtout par beaucoup de douceur de caractère. S'il réunit toutes ces qualités, c'est un homme précieux et à employer partout²³.

Opvallend is opnieuw de nadruk, die de bisschop legt op het zachtvaardig karakter, dat deze Cleven, naar verluidde, zou bezitten. Het was een van de vereisten, waaraan een pastoor van Heerlen diende te beantwoorden, heel in het bijzonder met het oog op een goede verstandhouding met de protestanten ter plaatse. Deze overweging keert als een refrein telkens terug in de brieven van mgr. Zaepffel. Overigens was met het noemen van Cleven voor de vervulling van de vacature in Heerlen nog niet definitief de candidaat gevonden. In november speelde de bisschop met de gedachte de pastoor van Schaesberg Jean Guillaume Keulers²⁴ naar Heerlen te verplaatsen. Omdat deze overhoop lag met zijn koster, M.J. Gielen²⁵, die in bepaalde invloedrijke kringen nogal steun genoot, zou met deze verplaatsing het herstel van de rust in Schaesberg bevorderd kunnen worden. Dat zou dan wel eens een nieuw probleem oproepen, wie dan weer in Schaesberg, waar Keulers zeer verdienstelijk werkte, geplaatst kon worden.

Een ander probleem bleef de voortdurende aanwezigheid van Penners in Heerlen. Met steun van de gemeentelijke autoriteiten, waaronder enkele van zijn familieleden, had Penners het zich kunnen permitteren zelfs een bevel van de prefect tot ontruiming van de pastorie, die hij bewoonde, te trotseren²⁶. Hij had nogal wat reparaties aan het huis doen uitvoeren en beschikte over titels, die hem voor de duur van zijn leven onaantastbare rechten leken te verlenen. Pastoor Lemmens had bijgevolg gedurende heel zijn pastoraat genoeg moeten nemen met een voorlopige behuizing²⁷. De bisschop was van mening, dat deze situatie onmogelijk kon voortduren en daarom moest Penners kost wat kost uit Heerlen verwijderd worden, zo zette hij zijn standpunt uiteen in een schrijven aan de prefect van 26 juni 1805 (zie bijlage I). Dit klemde des te meer, nu er een nieuwe pastoor benoemd moest worden.

De bisschop zelf probeerde Penners te bewegen een benoeming voor Schin op Geul te aanvaarden. De pastoor daar ter plaatse

was in ernstige moeilijkheden geraakt wegens zijn onverzettelijke houding ten aanzien van het Concordaat van Napoleon²⁸. Ook in onze contreien waren er onder de geestelijken lieden, die de afsluiting van het Concordaat van de paus met Napoleon als een onverteerbare capitulatie beschouwden, en die de gevolgen er van, onder meer de vereffening van de rekening, die door de onteigening van kerkelijke bezittingen was blijven voortbestaan, niet wensten te aanvaarden. Pastoor Pierre Geerts²⁹ van Schin op Geul behoorde tot dit soort lieden, die ongeacht directieven van een andere strekking van hun overheid, parochianen, die zich aan kerkelijk goed verrijkt hadden, de sacramenten weigerden en hen of hun gezinnen andere chicanes bezorgden. Aanmaningen van zowel de kerkelijke als de burgerlijke overheid, tot en met de bedreiging met gevangenisstraf, haalden niets uit, zodat er niets anders op zat dan de pastoor te verwijderen en een ander in zijn plaats te benoemen. In deze omstandigheden vond mgr. Zaepffel Penners bereid een benoeming voor Schin op Geul te aanvaarden. Deze benoeming kwam af op 27 februari 1806³⁰. Op 10 maart daaropvolgend presenteerde Penners zich op de prefectuur te Maastricht voor het afleggen van de door het Concordaat gevorderde eed³¹ en niet lang daarna vertrok hij naar Schin op Geul. De pastorie in Heerlen had hij inmiddels verhuurd aan een van zijn medestanders, een zekere J.H. Brosky³², en het zou nog heel wat moeite kosten hem daaruit weer verwijderd te krijgen.

Inmiddels hadden inlichtingen, die mgr. Zaepffel uit Sint Truiden bereikten, hem overtuigd, dat Clevén de aangewezen man was voor een benoeming aan de Sint Pancratius. Hij kon op 18 februari 1806 aan de prefect (zie bijlage II) en aan Del-Ruelle berichten, dat de keizer op 13 januari de benoeming van deze kantonpriester had gesanctioneerd³³. Op 8 maart verscheen Clevén te Maastricht om op de prefectuur de vereiste eed af te leggen³⁴. Het duurde nog enige tijd, voordat hij naar Heerlen vertrok, vermoedelijk omdat voorzieningen om hem daar huisvesting te bezorgen, bleven ontbreken. Alle aandrang op de prefect haalde niet veel meer uit dan vage beloften. De bisschop slaakte een zucht van verlichting, toen hij begin april bericht ontving, dat de nieuwe pastoor eindelijk besloten had om zich in Heerlen te gaan vestigen³⁵, vertrouwend op de nu stellige toezegging van de zijde van de prefectuur, dat hij op een woning kon rekenen. Hij kreeg tenslotte het pand De Kroon of In de Crone genaamd³⁶ toegewezen, omdat het vooralsnog niet mogelijk bleek Penners uit zijn rechten te zetten.

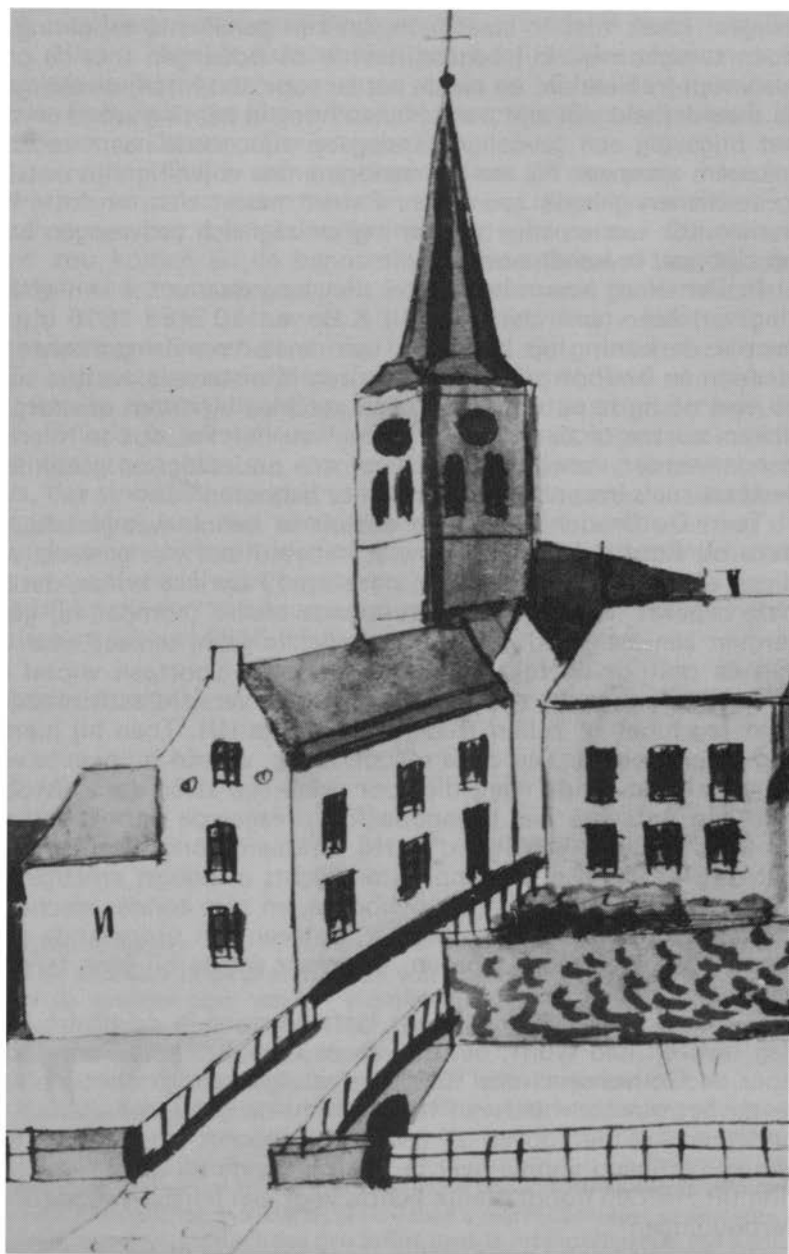
Spoedig genoeg werd duidelijk, dat men zich grondig in de nieuwe pastoor vergist had. Zijn pastoraat ging gepaard met een onafgebroken reeks conflicten en schandalen, waarin hij zich onpopte als precies het tegenbeeld van wat zijn bisschop in 1805 op grond van informatie over hem van anderen had kunnen verwacht-

ten. Men oordele zelf: Lorsqu'il faisait son entrée dans cette commune, il y a environs quatre ans, il débouta par montrer une avarice extrême et un esprit irréconciliable. Il avait des contestations continuelles avec ses marguilliers, avec les vicaires et avec quiconque qui s'opposait à sa cupidité insatiable. Sitôt qu'on ne lui laissait pas les mains libres pour disposer des revenus de la fabrique, il cherchait de faire des chicanes à ses marguilliers, ce qui ne se passait pas sans faire des troubles et des discordes dans la paroisse même, en un seul mot: sa conduite était telle, que tous les gens bien sensés sont prévenus contre lui, et qu'ils désirent vivement un autre ordre de choses dans le service du culte, heet het in een verslag over de activiteiten van pastoor Cleven, in 1809 opgemaakt vanwege de gemeentelijke autoriteiten van Heerlen³⁷.

En in een rapport van enkele jaren later, samengesteld door een namens de gouverneur van Limburg, Charles de Brouckère³⁸, naar Heerlen afgevaardigd lid van Gedeputeerde Staten, W.J. Wulff, en gedateerd 24 april 1816³⁹, krijgt hij de volgende qualificaties toegemeten: hebzuchtig, driftig, onstuimig, oneerbaar, onkundig, intollerant, onwaardig en ongeschikt, qualificaties, die wel erg contrasteren met die, waarop mgr Zaepffel indertijd bij zijn benoeming was afgegaan.

Het is hier niet de plaats om de bedoelde reeks conflicten en schandalen de revue te laten passeren. Ik volsta hier met de mededeling, dat pastoor Cleven al in 1814 ternauwernood aan een gerechtelijk vonnis ontsnapte, toen hij kort na het vertrek van de Fransen uit Heerlen alle meubilair van de hervormde gemeente binnen de Sint Pancratius kort en klein had laten slaan en al hun overige bezittingen binnen de kerk had doen vernietigen⁴⁰. De onzekerheid van de politieke status, waarin Heerlen geruime tijd kwam te verkeren⁴¹, was hem daarbij van voordeel. In 1815 kwam hij opnieuw in aanraking met gerechtelijke autoriteiten. Hij kwam er nog juist van af met een geringe boete, omdat overtuigend bewijsmateriaal aangaande verschillende delicten, die hem ten laste werden gelegd, ontbrak⁴². In hetzelfde jaar startte echter een nieuw onderzoek, omdat de hervormde gemeente, die nog steeds geen genoegdoening had gekregen voor de in 1814 geleden verliezen, zich direct tot de koning had gewend⁴³. In een allerlaatste poging om een geruchtmakend schandaal te voorkomen, ontbood mgr. J.A. Barrett⁴⁴, die als vicarius capitularis het bisdom Luik sinds 1813 bestuurde, de pastoor naar Luik om daar op 26 januari 1816 voor de synodale raad te verschijnen⁴⁵. Hij had als voorwaarde bedongen, dat hangende de uitslag van deze dagvaarding iedere vorm van gerechtelijke vervolging zou worden opgeschort.

Op de bewuste dag in Luik weigerde de pastoor gehoor te geven aan het dringend verzoek van de vicaris zijn ontslag te nemen. Ook de toezegging, dat hij elders een hem passende plaats zou

De Sint Pancratius-kerk te Heerlen, medio 19de eeuw (detail van een tekening uit het album Van Gulpen, Rijksarchief in Limburg te Maastricht, foto H.L. Mordang).

krijgen, bleek niet in staat hem van zijn pertinente weigering te doen terugkomen. Hij bagatelliseerde de botsingen met de protestanten in Heerlen, en stelde het zo voor, dat hij bij de overgrote meerderheid van zijn parochianen hoog in achting stond en dat het bijgevolg een gevoelige aanslag op zijn goede naam zou betekenen, wanneer hij aan de aandrang om vrijwillig zijn ontslag in te dienen gehoor zou geven. Barrett moest zich tenslotte beperken tot een ernstige vermaning en zag zich gedwongen hem op zijn post te handhaven.

In Den Haag kwam het echter niet lang daarna tot een afsluiting van het vooronderzoek. Bij K.B. van 10 april 1816 disponeerde de koning op het adres van de hervormde gemeente te Heerlen en besloot onder meer: onzen Minister van Justitie voor zo veel nodig te autoriseeren, zoals geschied bij dezen om zorg te dragen en toe te zien dat het gedrag van den Pastoor te Heerlen zonder verder verwijl in Justitie worde onderzocht en geanimadverteert zoals bevonden zal worden te behooren⁴⁶.

Toen De Brouckère van dit besluit in kennis was gesteld, en deze bij Barrett informeerde, wat het resultaat was geweest van diens onderzoek, kreeg hij van deze op 19 april te horen, dat hij zich beperkt had tot een „réprimande sévère”, omdat hij geen termen aanwezig had geacht om verder te gaan, temeer waar hij van de pastoor de toezegging had gekregen voortaan vooral de andersdenkenden in zijn parochie met de vereiste zachtmoedigheid tegemoet te zullen treden (zie bijlage III). Toen hij hierop van de gouverneur een boze reactie kreeg, waarin hij hem te verstaan gaf, dat hij de man, die voor velen een steen des aanstoots was, ten onrechte had gehandhaafd⁴⁷, reageerde Barrett zelf op 25 april duidelijk geïrriteerd⁴⁸. Hij verklaarde onomwonden, dat het ontslag van een kantonpriester slechts in hoogst ernstige delicten tot de mogelijkheden behoorde, en niet zonder inschakeling van een kerkelijke rechtbank, hetgeen een tijdrovende gelegenheid pleegde te worden. Daarvoor achtte hij geen termen aanwezig.

Dit betekende echter niet het laatste woord in de affaire. Een dag tevoren had Wulff, het lid van de Gedeputeerde Staten, dat door de Gouverneur naar Heerlen was afgevaardigd om ter plaatse de betrouwbaarheid van het verzamelde getuigenmateriaal te onderzoeken, het boven al geciteerde rapport uitgebracht, dat een vernietigend vonnis over de pastoor velde en diens verwijdering uit Heerlen noodzakelijk achtte voor een herstel van gezonde verhoudingen⁴⁹.

Cleven zelf heeft vermoedelijk lucht gekregen van deze ontwikkeling. Onder de indruk van wat hem wellicht boven het hoofd hing, bood hij plotseling op 3 mei 1816 zijn ontslag aan. Het vooruitzicht, dat het al lang slepende onderzoek nu op korte termijn met een openlijke veroordeling en een smadelijke verwijde-

ring uit Heerlen kon gaan eindigen, gaf uiteindelijk toch de doorslag. Vicaris Barrett haastte zich om begrijpelijke redenen deze ontslagaanvraag te aanvaarden en stelde op 16 mei de gouverneur er van in kennis met het verzoek de Directeur Generaal voor R.K. Eredienst op de hoogte te brengen⁵⁰.

In Heerlen haalde men opgelucht adem. De overgrote meerderheid van de parochianen had met spanning uitgezien naar de dag, waarop aan het schandalenrijke bewind van pastoor Cleven een eind zou komen en de benoeming van een nieuwe pastoor een rustiger tijd zou gaan openen. Enkele leden van de kerkfabriek, die al sinds 1812 niet meer bijeengekomen was, omdat met de onhandelbare Cleven toch niet te werken viel, maakten zich tot tolk van deze gevoelens en dienden op 16 mei 1816 een petitie in, waarin met aandrang verzocht werd om pastoor Penners in zijn functie te herstellen. Welke redenen er ook geweest mochten zijn, zo stelden zij, om hem indertijd ontslag te geven, feit was, dat sindsdien een golf van ellende over de parochie was heen gegaan. Men had dus alle reden om van zijn herbenoeming de terugkeer van betere tijden te verwachten. Ook het gemeentebestuur van Heerlen was voorstander van een terugkeer van Penners. Dit blijkt uit een brief aan de gouverneur der provincie, eveneens gedateerd 16 mei 1816 (zie bijlage IV).

(wordt vervolgd)

W.A.J. Munier

BIJLAGE I

Mgr. J.-E. Zaepffel aan de prefect a.i., J.F. Hennequin, 26 juni 1805 (RAL, FA 2125).

Liège, le 7 messidor an 13 (26 juni 1805)

Monsieur le Préfet,

Rien de plus sage ni de plus digne de votre bon esprit que le parti que vous venez de prendre pour obvier à d'ultérieures dissensions entre les deux religions de la paroisse de Heerlen. J'y applaudis de tout mon coeur, et vous en ai la plus parfaite reconnoissance⁵¹.

J'ai remplacé dans le tems le Sr Penners par le Sr Lemmens, parce que cet ecclésiastique m'a été signalé pour un esprit inquiet, trancassier et peu considéré de ses paroissiens. Ce portrait peut-être outré étoit fait pour mériter mon attention à l'égard d'une paroisse de religion mixte. J'ai fait presenter (sic) depuis le Sr Penners, si une succursale pouvoit lui convenir. N'ayant pas jugé à propos de se déclarer, je l'ai laissé à regret continuer sa demeure à Heerlen, et je sais, qu'il n'a pas peu influé dans la mésintelligence, qui a éclatée par intervalle entre les catholiques et protestans. Je suis d'après cela complètement d'accord avec vous, qu'il importe au maintien de la paix, que ce sujet soit éloigné de Heerlen, et je consens bien volontiers à lui conférer la première succursale à sa convenance qui vaquera dans votre département. Je désirerois pouvoir faire mieux pour le dédommager des fraix, qu'il a faits en

réparations de la maison pastorale. Sa réclamation à ce sujet, sans pouvoir être poursuivie avec succès en justice, me paroît équitable, et c'est le cas d'y avoir égard. Je vais écrire à M. Lemmens et l'exhorter à user de condescendance avec le Sr Penners, et à le pressentir sur ses dispositions actuelles pour une succursale. Veuillez etc.

BIJLAGE II

Mgr. J.-E. Zaepffel aan de prefect a.i., J.F. Hennequin, 18 februari 1806 (RAL, FA 2085).

Monsieur le Préfet,

Sa Majesté Impériale et Royale a daigné apporuvé (sic) la nomination que j'ai faite du Sr Cleven Henri, né le 1r Juillet 1765; l'approbation daté du 13 Janvier dernier. Ce sujet est d'après les témoignages, qui m'en ont été donnés, le plus propre de tout le département pour la cure très importante de Heerlen⁵². Il réunit à une bonne constitution un caractère doux et honnête et un zèle modéré. Ce sont des qualités essentielles pour une paroisse, où il y a religion mixte.

Mr Del-Ruelle vous le présentera pour la prestation du serment, et je désire que son installation ne soit pas retardée.

Agréés, Monsieur le Préfet, l'assurance de mon sincère attachement et de ma considération distinguée.

J.E. Evêque de Liège

Liège, le 18 février 1806.

BIJLAGE III

J.A. Barrett, vicaire-général-capitulaire du diocèse de Liège (le siège vacant) à monsieur De Brouckère, gouverneur de la province de Limbourg, 19 april 1816 (RAL, PA 891, verb.gouv., 16 april 1816 nr. 1).

Liège, le 19 avril 1816.

Monsieur le Gouverneur!

En réponse à celle que vous m'avez fait l'honneur de m'écrire le 16 du courant, j'ai celui de vous informer.

1* que Monsieur Henri Cleeven⁵³, curé primaire à Heerlen a comparu devant moi pour répondre sur le fait d'avoir brisé ou fait briser les bancs des protestants, qui se trouvoient dans l'église de Heerlen, et de les avoir fait jeter sur le cemitierre (sic) à l'époque de la glorieuse entrée des alliés dans ces provinces;

2* que Mr Henri Cleeven a répondu, que les protestants ont commencé par déplacer les bancs, dont les catholiques avoient la possession de tems immémorial, que cette conduite étoit d'autant plus odieuse, qu'il n'y a que 40 protestants contre 3000 catholiques dans la paroisse de Heerlen⁵⁴, et que lui et d'autres habitants ont cru, qu'il leur étoit permis d'user de représailles (sic) en déplaçant à leur tour les bancs des protestants.

J'ai observé à Monsieur le Curé, que si le fait reproché aux protestants est véritable, il auroit dû en porter plainte à l'autorité compétente. Vu que personne n'étoit autorisé à se rendre justice à soi-même; il a convenu qu'il pouvoit avoir excédé, mais que le fait dénoncé étoit tres exagéré.

Vous jugerez comme moi, Monsieur le Gouverneur, que ce ne seroit pas

proportionner la peine au délit que de destituer un curé pour un fait comme celui-là⁵⁵; je lui ai donc fait une réprimande sévère, et je l'ai renvoyé en lui prescrivant la plus grande douceur envers ses paroissiens et notamment envers ceux, qui sont d'une communion différente; ce qu'il m'a promis solennellement, et j'ai lieu d'espérer, que mes conseils et mes ordres seront observés et exécutés.

Je n'ai pas jugé convenable de lui parler de l'affaire scandaleuse qu'on a suscitée contre sa servante, et dans laquelle elle a complètement triomphé; je lui ai cependant ordonné de la renvoyer, lorsqu'il pourroit le faire sans éclat, ni scandale, afin d'effacer les impressions facheuses que cette affaire a fait naître dans le public⁵⁶.

J'ai l'honneur d'être avec les sentiments les plus distingués,

Monsieur le Gouverneur,
Votre très-humble et très obéissant serviteur
J.A. Barrett, Vicaire Général.

BIJLAGE IV

Het gemeentebestuur van Heerlen aan de gouverneur van de provincie Limburg, 16 mei 1816 (GA Heerlen, archief gemeente Heerlen nr. 2666, minuut).

Les membres soussignés du conseil municipal de la commune de Heerlen, étant informé (sic) que le Sr Jean Henri Cleeven, curé de cette paroisse, a pris sa démission,

et attendu qu'à l'entrée des Français dans ces pays il a été procédé à l'organisation du clergé et le Sr Denis Penners, curé de Heerlen, nommé par leurs Hautes Puissances les Etats Généraux des Pays-Bas réunis et confirmé par le T.V. Evêque de Ruremonde⁵⁷, a été mis hors de fonction sans prendre des mesures pour son entretien.

Les causes pour lesquels (sic) ce respectable curé n'a point été compris dans cette nouvelle organisation ne vous est pas connue (sic), mais nous savons que le fait a eu pour suite un grand nombre de désordres dans la paroisse, qui n'auraient pas eu lieu si ce respectable, paisible et vertueux prêtre réunissant toutes les bonnes qualités requises pour occuper l'état de cure qui lui a été otté (sic) si injustement aurait resté en place.

Les soussignés membres du conseil susdit prenant à coeur le bien-être de la paroisse désirant que le Révérend Sieur Denis Penners soit rétabli dans la cure de Heerlen, ce faisant il sera non seulement rendu une satisfaction à toutes les parties et les habitans de toute confession recevront cet acte de justice avec reconnaissance.

Fait à Heerlen le 16 mai 1816.

NOTEN:

1. De Maasgouw, 1924, blz. 38-40 onder de titel: Uit Heerlens Verleden.
2. Ik maakte gebruik van materiaal uit het Algemeen Rijksarchief te Den Haag (afgekort: ARA), waar ik voor het bedoelde thema verschillende archieven onderzocht; verder van materiaal uit het Rijksarchief in de Provincie Limburg te Maastricht (RAL), waar ik vooral putte uit het

- zogenaamde Frans Archief (FA), het Provinciaal Archief (PA), in het bijzonder de afdelingen Verbalen van de gouverneur (verb. gouv.) en van Gedeputeerde Staten (GS) en de Nieuwe Rechtelijke Archieven (NRA); en tenslotte uit het Gemeentelijk Archief te Heerlen (GA Heerlen), waar ik vooral putte uit het Gemeentearchief zelf en het daar gedeponeerde Archief van Sint Pancratius te Heerlen (ASP Heerlen); de afdelingen van het PA zijn alle ontsloten door inventarissen van Hardenberg.
3. De voornaamste biografische gegevens over deze pastoor vindt men bijeen bij Habets-Goossens, IV, blz. 13-14.
 4. Dit „dagboek” berust op het RAL, in de afdeling Lokale Archieven onder Heerlen. Het is uit de nalatenschap van de vroegere rijksarchivaris in Limburg, J. Habets, die het blijkens een aantekening op de omslag in 1878 aankocht.
 5. P.J.M. Peters, De familie Penners en Schils, in: De Maasgouw, 1927, blz. 65-67, 1928, blz. 18-21, 30-31 en 42-44; Van Oppen Nieuws, 1957, blz. 159-163, 1960 blz. 244-246. Bij de laatste bijdrage staat een foto naar een portret van Penners, geschilderd in 1795 en nu in het bezit van de familie Van Oppen. Pastoor Penners was een typisch Heerlenaar, vol belangstelling voor de plaats van zijn geboorte. Zijn priesterlijke loopbaan heeft zich bijna geheel daar afgespeeld. Deze hechte verbondenheid met de plaats van geboorte is een opvallend verschijnsel bij veel priesters uit die tijd.
 6. Habets-Goossens, IV, blz. 14-33.
 7. Publications, 1979, blz. 409-473, vooral blz. 448-451.
 8. Bisschop van Luik van 1802-1808.
 9. De beste informatie daarover vindt men bij F. Claeys Bouvaert, Les déclarations et serments imposés par la loi civile aux membres du clergé belge.
 10. Elders hoop ik daarover uitvoerig te informeren.
 11. Zelf deelt hij daaromtrent mee, dat op 6 april 1803 de ex-capucijn Martinus Ganser jurisdictie kreeg toegewezen voor de parochie Heerlen. „Deze zou mijn kapelaan blijven tot op het tijdperk der reorganisatie van het bisdom. Kort daarop werd ik gepensioneerd”, zie Habets-Goossens, IV, blz. 33. Habets tekent op de omslag van het „dagboek” van Penners aan, dat hij 8 november 1803 als pastoor bedankte, zonder aan te geven waar hij deze informatie vandaan heeft. Men vindt nog aantekeningen van zijn band in ASP Heerlen, nr. 18: Liber defunctorum (1798-1826) onder de datum 20 november 1803, waarbij hij in zijn hanig handschrift vermeldt: Anno 1803 mensis Novembris die 20 morte improvisa decessit... Maria Ida Pipers.. cujus corpus in coemeterio loci de Heerlen tumulatum fuit 23tia ejusdem mensis per neopastorem Rdum Dnum Lemmens. Daaronder in diens hand: ita J.J. Lemmens pastor, die daarop dezelfde mededeling nog een keer doet volgen.
 12. Zie het in noot 7 geciteerde artikel blz. 439.
 13. Zie het in noot 7 geciteerde artikel blz. 449.
 14. Geboren 23 september 1759 te Lummen als zoon van Piet Lemmens en Elisabeth van Nuffel, priester gewijd 20 december 1783, op titel van het beneficium van St. Nicolaas te Lummen en de Kapelanie van S.Maria

Magdalena in de kerk van S.Jan de Doper te Diest; was vóór zijn benoeming in Heerlen pastoor van Schuurhoven; werd wegens zijn weigering de voorgeschreven eed af te leggen op 27 oktober 1797 veroordeeld tot deportatie; aldus gegevens mij verstrekt door abbé A. Deblon, archivaris van het bisdom Luik.

15. Hij voerde als motief zijn zwakke gezondheid aan. Hij bleef niettemin in Neerharen in functie tot aan zijn dood op 1 december 1816 (PA 922, verb. gouv. 8 april 1817, nr. 11).
16. De datum van zijn overlijden ontleen ik aan het Liber defunctorum (1798-1826 in ASP Heerlen onder nr. 18. Het is de eerste aantekening van L. Nicolai als deservitor; hiernaar Habets-Goossens, IV, blz. 149 corrigeren, waar abusievelijk 5 oktober staat. Peters meldt 12 oktober. Volgens archivaris Deblon zou hij 1 oktober overleden zijn.
17. In mijn bijdrage: Een bundel correspondentie uit de nalatenschap van twee Maastrichtse Pastoors: Pascal-Louis Del-Ruelle en Henri Partouns, in: Publications, 1979, blz. 365-408, beschreef ik deze vertrouwensrelatie en de drukke correspondentie, die er uit voortkwam. Enkele hieronder te vermelden brieven van mgr. Zaepffel stammen uit deze bundel. Talrijke biografische gegevens betreffende pastoor Del-Ruelle vindt men in deze bijdrage.
18. Hij overleed, eerst 34 jaar oud, op 30 januari 1808; zijn overlijdensacte vermeldt: „est décédé à l'entrée de l'église”, zie BS Heerlen (1807-1809) onder genoemde datum; in het Liber defunctorum (1798-1826) vindt men: „morte subitanea apoplexia tactus”.
19. H. Hardenberg, Inventaris der archieven van het arrondissement Maastricht en van het departement van de Nedermaas (1794-1814), LXIV, noemt hem onder de conseillers de préfecture (1800-1814). Hij was waarnemend prefect na het vertrek van Loysel en vóór de komst van diens opvolger Roggieri, a.w. LXXXII-LXXXIII. Zie ook voor een andere rol, die hij in een later stadium speelde: Th. Juste, Les fondateurs de la monarchie belge. Notices biographiques... Jean François Hennequin, Bruxelles 1876, blz. 61-68.
20. Zie noot 17.
Uit de correspondentie, die mgr. Zaepffel met zijn vertrouwenslieden over deze aangelegenheid voerde, krijgt men de indruk, dat Hennequin slechts voor het herstel van Penners ijverde, om langs die weg een oplossing te bereiken van de netelige kwestie rond de pastorie, die Penners nog steeds bewoonde.
21. Hij was een van de coryfeeën van de zogenaamde assermentés.
22. Geboren 1 juli 1765 te Montenaken als zoon van Libert Cleven en Catharina Gonthier, priester gewijd 9 april 1791 op titel van patrimonium van zijn ouders, ambieerde in 1794 een kapelaansplaats in zijn geboorteplaats, welke post hij bekleedde van 1797-1803, werd op 30 juni 1798 veroordeeld tot deportatie, 10 juli daaropvolgend gearresteerd, maar het blijft onzeker, of hij ook werd gedeporteerd naar het eiland Ré; was van 1803-1806 desservant van Niel, en kantonpriester van Heerlen van 1806-1816; werd vervolgens hulpkapelaan te Niel op 1 oktober 1817, maar zijn mandaat werd weer ingetrokken op 10 mei 1822; hij overleed op een mij onbekende datum te Sint Truiden bij zijn zuster, die daar begijn was; aldus volgens gegevens mij verstrekt door archivaris A. Deblon;

- A. Kempeners in zijn werk, verschenen te Montenaken, 2 dln., passim.
23. Zie noot 17.
 24. Geboren 8 maart 1766 (FA 2063); was pastoor van Schaesberg van 1803-1814; zie F.J.M. Wiertz, *Geloven in Schaesberg. Een beknopt overzicht van de geschiedenis van Schaesberg en vooral van zijn kerkgemeenschap 1700- 1975, Schaesberg 1975 (manuscript), blz. 77-81; daar wordt de pastoor abusievelijk Keulen genoemd.*
 25. Enkele bijzonderheden over dit conflict in de briefwisseling vermeld in noot 17; een dossiertje over deze aangelegenheid in FA 2085.
 26. Zie een aantal stukken daarover in FA 2085 en FA 2125.
 27. Volgens zijn overlijdensacte overleed hij in het huis van J.H. Lamberts, BS Heerlen (1803-1806), onder 28 vendémiaire an 14.
 28. Zie hierover FA 806 een omslag over de desservant de la succursale de Schin sur Geule an XII (1803)-1806.
 29. Hij was geboren 29 april 1746. (FA 2063).
 30. De datum van zijn benoeming heb ik ontleend aan het proces-verbaal van zijn beëdiging (FA 2041).
 31. FA 2041.
 32. Hij komt hierna nog ter sprake.
 33. Zie de brief van 18 februari in de bundel vermeld in noot 17.
 34. FA 2041.
 35. De eerste aantekening van Cleven in het Liber defunctorum (1798-1826) is van 14 april 1806; Volgens een brievenboek van Del-Ruelle (1805-1806), bewaard op het RAL, werd Cleven op 14 maart 1806 geïnstalleerd; zie onder nr. 112. Daaraan valt tevens te ontleen, dat hij prompt in conflict raakte met desservitor Nicolai, die voor de periode van 13 oktober 1805-11 maart 1806 uitbetaling van het pastoorinkomen claimde; Cleven weigerde dit.
 36. L.E.M.A. van Hommerich, *Rond de historische ontwikkeling van Heerlens plattegrond*, in: Jubileumboek Land van Herle 1950-1960, Heerlen 1960 blz. 44-71 met een Caarte figuratief van omstreeks 1760-1769 tussen blz. 48 en 49; van enkele van de hier genoemde panden vindt men afbeeldingen in: Heerlen in oude ansichten, Europese Bibliotheek, Zaltbommel 1969; zie over dit pand ook: van Hommerich in *Het Land van Herle*, 1963 blz 166.
 37. Het rapport was gericht aan de Minister van Politie te Parijs en beschreef belemmeringen van de uitoefening van de protestantse eredienst in Heerlen die hadden plaats gevonden op instigatie van Cleven (GA Heerlen, archief der gemeente Heerlen nr. 2666; zie ook FA 804, d.d. 3 april 1809).
 38. C.M.F.G. de Brouckère (1757-1850), gouverneur van de provincie Limburg van 1815-1828; de voornaamste biografische gegevens bij E.M.Th. W. Nuyens, *De staatkundige geschiedenis der provincie Limburg vanaf haar ontstaan tot aan haar uiteenvallen*, Maastricht 1956, blz. 96, aantekening 3, en G. Panhuysen, *Uit de geschiedenis van Limburgs provinciaal bestuur*, in: *De Maasgouw*, 1955, blz. 100-101.
 39. Dit rapport eveneens in GA Heerlen, archief der gemeente Heerlen, nr. 2666.

40. De behandeling van de zaak bleef steken in een aantal processen-verbaal, welke te vinden zijn in GA Heerlen, archief der gemeente Heerlen, nr. 2666.
41. Uitvoerig hierover: L.E.M.A. van Hommerich, De invoeging van het historisch Heerleener Land binnen het Nederlands staatsverband 1813-1815, in: Het Land van Herle, 1963 blz. 162-180; J.J. Severens, Heerlen. Pruisisch of Nederlands? De gemeente Heerlen en burgemeester Jean Gérard Kemmerling gedurende de overgang van het Franse naar het Nederlandse bestuur, Hoensbroek 1976.
42. Het vonnis vindt men in NRA, inv.nr. 1642, d.d. 14 februari 1815.
43. De petitie was gedateerd 14 december 1815, en is te vinden in een dossier bij een KB van 10 april 1816, nr. 78 in: ARA, Staatssecretarie, 221; de tekst is onder foutieve datum afgedrukt in: Uit de geschiedenis van de Hervormde Gemeente van Heerlen 1649-1949, Zaltbommel 1949, blz. 32-33.
44. Biogr. Nat. de Belgique, X, cc. 145-148; DHGE, VI, 1932, cc. 918-919 (Baix).
45. Barrett deed hiervan eerst verslag op 26 maart 1816, nadat hij daartoe herhaalde malen dringend was uitgenodigd. (Zie ARA, Justitie, inv.nr. 19, exh. 6-4-1816/65).
46. De tekst opnieuw in extenso in het gedenkboekje van de Hervormde Gemeente van Heerlen, blz. 33-34.
47. PA 891, verb. gouv. 16 april 1816, nr. 1.
48. Zie noot 47.
49. Zie noot 39.
50. PA 895, verb. gouv. 20 mei 1816, nr. 1.
51. Hennequin had het initiatief genomen om te komen tot beëindiging van het simultaneum in Heerlen. De bisschop verklaarde bij herhaling zich zonder moeite te kunnen verenigen met iedere maatregel, die dit doel naderbij zou brengen. Ook over deze episode zal ik elders uitvoeriger berichten.
52. In het licht van de voorgaande bladzijden wordt duidelijk, hoezeer de bisschop zich in deze kandidaat vergist heeft.
53. Lees: Cleven.
54. Deze getalsverhoudingen doen pregnant het schrijnend karakter van het simultaneum in een plaats als Heerlen uitkomen.
55. De strekking van deze passage maakt duidelijk, dat Barrett zich door pastoor Cleven heeft laten overtuigen. De talrijke processen-verbaal, die omtrent het gebeurde in 1814 zijn opgemaakt, geven over de gang van zaken een wezenlijk andere indruk.
56. Het zou te veel ruimte in beslag nemen om hier de bedoelde affaire tot in details toe te lichten. De bewuste passage moge voor zichzelf spreken.
57. Het jaar waarin Penners benoemd werd was 1794. Heerlen viel toen nog onder de jurisdictie van Roermond, waarvan de pas-benoemde bisschop J.B.R. van Velde de Melroy zijn goedkeuring hechtte aan de benoeming.

Martin Cudell, 1773-1845 (VERVOLG)

Een goede aanloop voor de beantwoording van de vraag, welk verlies Limburg leed door het vertrek van Cudell, ligt in het thema, dat door Dr. Kessen werd aangesneden bij de herdenking van het 75-jarig bestaan van het L.G.O.G., toen hij eraan herinnerde, dat bij de oprichting in 1864 werd voortgebouwd op een organisatorische voorgeschiedenis, die reeds 40 jaar ouder was¹. Daarbij doelde hij op de voorloper van het genootschap, de reeds in 1824 bestaande „Société des Amis des Sciences, Lettres et Arts de Maastricht”. Dit genootschap had drie afdelingen geteld: wetenschappen, letteren en schone kunsten; het bezat een eigen huisvesting, een bibliotheek en een serie beginnende verzamelingen. Om lid te worden diende men door drie leden te worden voorgesteld en moest de kandidaat algemeen bekend staan om zijn duidelijk gebleken capaciteiten, terwijl hij, indien dit nodig mocht worden geacht, op een der maandelijks vergaderingen, een proeve van zijn kunde had te leveren. Bij het doornemen van de weinige nog aanwezige in het Frans gedrukte jaaroverzichten van die jaren, krijgt men de indruk, dat de belangstelling van de leden voor geschiedkundige onderwerpen niet op de laatste plaats kwam.

Uit een nog niet eerder gepubliceerd gegeven - een ledenlijst uit het jaar 1828 - bleek ons, dat er toen 106 gewone en 52 corresponderende leden waren. Uit de achter de namen vermelde beroepen kan worden vastgesteld, dat de lijst een staalkaart bevat van het toen in Maastricht aanwezige intellect. De op de lijst voorkomende M. Cudell, „commissaire de police”, blijkt in de wetenschappelijke sectie een van de meest verdienstelijke leden te zijn geweest. Daarnaast is hij lid geworden onder omstandigheden, die reeds op zich zelf typerend zijn voor de speciale richting, waarin hij zich vanaf het begin bewoog: Als een voor zijn stadgenoten van ver gekomen onbekende, was hij door de kring van initiatiefnemers niet uitgenodigd, om bij de oprichting toe te treden tot de Société. Misschien voelde hij zich daardoor ietwat gepasseerd. Hoe dit ook zij: op een geheel eigen wijze wist hij in één slag niet enkel de aandacht te vestigen op zijn persoon, doch ook op zijn geschiedkundige bekwaamheid en met name op zijn kennis van archeologie.

Kort na zijn terugkeer uit Parijs, meer bepaald rond 1820, was hij ertoe overgegaan in zijn geboorteplaats Rimburch en omgeving nasporingen te doen naar het beloop van de Romeinse heerbaan en de bepaling van haar bruggehoofd aan de Worm. Gelijkzeitig was een belangrijke vondst te Tongeren - in 1817 - voor hem het onderwerp van diepgaande bestudering. Het resultaat van zijn nasporingen over de Romeinse weg heeft hij verantwoord in een

verhandeling van 20 bladzijden folio, getiteld: „Mémoire sur la direction de la chaussée romaine de Tongres à Juliers et sur la situation de Coriovallum“. Dit werkstuk nu heeft hij in 1823 anoniem ingezonden bij het eerste bestuur van de juist opgerichte „Société“². De gewekte nieuwsgierigheid naar de persoon van de auteur lijkt ons ook weerspiegeld in een speciale commissie onder van Heylerhoff, die over de geheimzinnige inzending moest rapporteren. Toen Cudell zich daarna bekend maakte als de schrijver van het werkstuk, werd hij met vlag en wimpel binnengehaald als lid van het jonge genootschap.

Uit een opsomming van de hand van G.J.H. Stas, voormalig algemeen secretaris van de Société³, blijkt, dat Cudell het genootschap een andere vrucht van langdurige nasporingen ter beschikking heeft gesteld en wel over het nu ook nog steeds omstreden Attuatuca-probleem. De zeer uitvoerige verhandeling droeg de titel: „Mémoire manuscrit sur la situation d'Attuatica“.

Een derde verhandeling van de hand van Cudell over een voor de Romeinse geschiedenis belangrijk onderwerp, die gedrukt niet minder dan 77 bladzijden beslaat, is opgenomen in band III van de „Bulletins de l'Académie Royale des Sciences et Belles-Lettres de Bruxelles“ (1836) en draagt de titel: „Mémoire sur un fragment d'une ancienne colonne militaire romaine découverte en 1817 près de Tongres“. Het monument zelf waarop deze studie betrekking heeft, wordt in België nog altijd als een van de belangrijkste van zijn Romeinse periode beschouwd en wordt bewaard in het Jubelpark/Cinquantenairmuseum te Brussel, waar het, via Tongeren, in 1844 aan de verzamelingen werd toegevoegd, nadat het tot dan toe, sedert de bestudering door Cudell, te Maastricht was bewaard. Interessante correspondentie over deze aangelegenheid, waarin het wetenschappelijk aanzien van Cudell centraal wordt gesteld, is in België gepubliceerd; daarover later.

Een vierde bewijs voor de oudheidkundige bekwaamheid van Cudell is te vinden in band V van de eerder genoemde „Bulletins“ en wel onder de titel: „Recherches sur différents points d'archéologie“⁴.

Op oudheidkundig gebied is er ook nog een vijfde werkstuk van dezelfde auteur geweest, dat deel heeft uitgemaakt van de archieven van de Maastrichtse Société en wel „Mémoire manuscrit sur les sarcophages romains à trouvés Schinveldt et à Limbricht“.

En tenslotte: in het Maastrichtse Rijksarchief bevindt zich nog een zesde verhandeling, nu echter over de staatkundige geschiedenis van het hertogdom Limburg en wat ermee samenhangt, een Luikse druk van 44 bladzijden uit 1838, door Cudell geschreven aan de vooravond van de Londense conferentie van 1839 en waarin hij onder meer het bewijs levert, dat de zo ingewikkelde voorgeschiedenis en de staatkundige samenhangen in de zuidelijke gewesten voor hem weinig of geen geheimen bevatten. Het

heet: „De la question territoriale entre la Hollande et la Belgique”.

Over de betekenis en het aandeel in het werk van wat we zouden kunnen noemen ons prae-genootschap, meer in het bijzonder ook illustratief voor hetgeen op de vergaderingen door het lid Cudell aan de orde werd gesteld, nog enkele bijzonderheden. Deze zijn bovendien nog leerzaam op het punt van de vroege wetenschapsbeoefening binnen ons gewest in het algemeen. In het jaarverslag over 1830 kan men lezen⁵: „De Heer gouverneur van de provincie heeft aan ons genootschap een sarcophaag geschonken, die opgegraven is binnen de gemeente Schinveld. De heer Cudell heeft hierover een studie voorgelezen en heeft deze gelegenheid aangegrepen, om de leden te onderhouden over een andere Romeinse graftombe, die enkele jaren geleden ontdekt is in het dorp Limbricht bij Sittard. Deze laatste, die dank zij de zorgen van de pastoor goed is opgeborgen, wordt door Cudell beschouwd als een van de belangrijkste monumenten die men in den lande heeft aangetroffen. De voorwerpen, aangetroffen in de sarcophaag van Limbricht, onder andere een teugel, brengen hem tot de veronderstelling, dat men hier te doen heeft met de begraafplaats van een Romeins officier. Spreker heeft ook een onderzoek ingesteld naar de steensoort, waaruit de tombe is gehakt. Hij toont de aanwezigen een brok steen van dezelfde soort en acht het waarschijnlijk, dat het materiaal afkomstig is uit een groeve bij Wilniss-Nivelstein, aan de overkant van het Wormdal (oostelijk van Eygelshoven). Herinnerd wordt dan nog aan de goede mogelijkheid tot vervoer in de Romeinse tijd, langs de in de buurt van de groeve passerende heerbaan, waarover spreker een tijd geleden een lezing gehouden had voor het genootschap”.

Na deze samenvatting over het wetenschappelijk werk van de eerste Maastrichtse politiechef - van wie we toch menen aange-toond te hebben, dat hij een wetenschapsman van allure is geweest - vragen de twee laatste jaren van zijn ambtelijk leven in ons gewest wel bijzondere aandacht. Op het eind daarvan ligt immers het moment, dat bepalend werd voor zijn vertrek uit de provincie en het land, waar hij geboren werd en waarvoor hij aan het begin van een nieuwe fase van ontwikkeling, een sieraad geworden was van de wetenschap in het algemeen en die van de geschiedbeoefening in het bijzonder.

Gelijk reeds vroeger opgemerkt kwam dit moment, toen de bijna 60-jarige commissaris van politie - en met hem tal van andere aan zelfstandig denken gewende gewestgenoten - niet bleek te passen in het militaire dwangregiem van de Maastrichtse vesting-commandant, de Arnhemmer Bernardus Cornelis Johannes Dibbets, in de jaren na 1830, toen via en in samenhang met de zogenaamde Belgische Opstand zuidelijke ontevredenheid zich baan gebroken had tegen allerlei vormen van bestuurlijke kortzichtig-

heid. Onze huidige provincie was immers ook een van die gewesten en zelfs bij uitstek, waar - geheel anders dan in het Noorden met zijn Gouden Eeuw en alles wat erna kwam - meer dan twee eeuwen waren heengegaan met uitplundering door allerlei soorten krijgsvolk, versnippering, ontrecting en economische afsluiting. Ook in dit gewest had men van een nieuw regiem iets heel anders verwacht dan een herhaling - binnen 40 jaar nota bene - van de kerk - en onderwijdsdwang van de vroegere soeverein, de Oostenrijkse keizer-koster Joseph II, door wiens Leuven's staatspriesterinstituut de Rolducse theologie-colleges van Simon Pierre Ernst al eens waren verhinderd in 1787. En te minder had het Zuiden begrip voor nieuwe geestesdwang, na een, over het geheel genomen, verlichter, dat wil zeggen slapper josephinistisch Frans bestel van in totaal 20 jaar.

In het kader van het geheel zou ik willen wijzen op een schoolvoorbeeld uit onze allernaaste omgeving. Misschien is dit ook illustratief voor de achtergronden van de katholiek-liberale unie van 1828, een van de meest welsprekende symbolen van de opgekropte ontevredenheid van die tijd. De reeds eerder aangehaalde De Clerq beschreef aan de hand van voorheen nog niet gepubliceerde bronnen, hoe de oude Ernst zijn laatste 20 levensjaren er vrijwel onafgebroken aan heeft besteed om de complexen van het oude Rolduc te redden uit profane hand en ze te behoeden voor het lot van zovele kerkelijke bezittingen: de secularisatie, en hoe deze grote Limburger door eigen geestkracht en met de materiële offers van hemzelf en vele anderen, die hij ervoor wist te enthousiasmeren, uiteindelijk in zijn opzet is geslaagd. Het is alleen tragisch, dat Ernst in 1817 stierf, zonder dat hetgeen hij jarenlang had nagestreefd - de oprichting van een klein-seminarie - de koninklijke goedkeuring had mogen verwerven. En zelfs 12 jaar later, in 1829, zou dit nog niet lukken, ondanks alle dringende verzoeken van de nieuwe bisschop Mgr. Van Bommel. Ook niet ondanks al de vertrouwelijke waarschuwingen van deze geboren Leidenaar over de stemming onder de bevolking, gericht tot de regering en de koning persoonlijk - met wie hij overigens op zeer goede voet stond - en bij wie hij eens een audiëntie van niet minder dan vier uur had. Ook heeft Mgr. Van Bommel een aantal van zijn vertrouwelijke alarmseinen in die tijd gericht aan de administratieve rechterhand van koning Willem I, de secretaris van staat, I.G. de Mey van Streefkerk. Ik vermeld deze naam, omdat we hem later zullen tegenkomen in direct verband met de verdere lotgevallen van onze hoofdpersoon. Constaten we nu, dat de inrichting van het kleinseminarie Rolduc eerst 14 jaar na de dood van Ernst tot stand kwam (1831) als een van de eerste gebeurtenissen onder het Belgisch bestuur van 1830-1839.

Toen de hele provincie Limburg aan het eind van de zomer 1830 de nieuwe Brusselse regering begroette, werden de 22.000

gelijkgezinde inwoners van Maastricht de geïsoleerden op een vestingeiland, temidden van een garnizoen van ruim 2300 man. De inheemse bevolking, van hoog tot laag, leeft geheel met de opstand mee. Wie lezen kan verslindt de kranten, wie het niet heeft geleerd luistert in de talrijke koffiehuisen naar de voorlezers; in de kleinere zaken wordt daarvoor een kleine vergoeding betaald.

De provinciaal commandant, nu opperbevelhebber der vesting, Dibbets⁶, sinds zijn 14de jaar soldaat - in de veldtocht van 1813 nog de commandant van het kwakelingenregiment van de Franse keizerlijke garde - en sedert 1814 weer in Nederlandse dienst, kondigt op 1 oktober 1830 de staat van oorlog af, drie dagen later reeds gevolgd door de staat van beleg⁷. Als een poging van de kroonprins - groot vriend van het Zuiden, de latere koning Willem II - die met zijn Antwerpse proclamatie van 16 oktober de zuidelijke Nederlanden voor de dynastie wil redden, een voor de 18de oktober binnen en buiten de vesting geplande greep naar de macht doet uitstellen en de koning de kroonprins twee dagen later in de Kamer bij koninklijke boodschap desavoueert, zodat de prins teleurgesteld naar Engeland vertrekt, neemt Dibbets de stad en haar bestuur vast in eigen hand. Het burgerlijk bestuur onder burgemeester Van Slijpe heeft zich nu in alles te richten naar de wenken van de stadsbevelhebber. Als de procureur-generaal Mr. Cruys en diens adjunct hun functie neerleggen, treedt fungerend procureur-generaal Verloren in hun plaats. Eind november klaagt hij reeds bij Dibbets over wat hij noemt: de werkloosheid van de burgerlijke politie.

Voor P.H. van der Kemp, Dibbets' kleinzoon van moederszijde, die zeventig jaar geleden niet minder dan vier boeken en een aantal artikelen⁸ in de „Militaire Spectator” eraan heeft besteed, om zoals hij zegt: „... hulde te brengen aan den grooten vader mijner moeder” en die daarbij - hoe kan het ook anders bij geschiedschrijving onder dit hoogst gevaarlijke motto - zijn idool beschijnt met het rozig licht van zijn adoratie⁹, terwijl hij voor al degenen, die zich niet verdrongen rond de slippers van zijn aanbeden grootvader allerlei kwalificaties gereed heeft, is het hoofd van de werkloos genoemde burgerpolitie een plichtverzaker. Letterlijk schrijft Van der Kemp over commissaris Cudell: „Men wist, dat hij met de opstandelingen heulde, doch vooralsnog schroomde de Opperbevelhebber, met het oog op zijn beperkte krachten, hem af te zetten, ten einde den gevaarlijken man niet volstrekt tegen zich te krijgen.” Waarschijnlijk heeft Van der Kemp, drijvend op zijn eigen woordenstroom, insinuerend zonder het leveren van ook maar een enkel bewijs, zich de inwendige holheid van zijn stelling niet gerealiseerd; immers zelf haalt hij een brief aan van generaal Dibbets aan de Haagse autoriteiten, verzonden op 20 november 1830, waarin het met alle macht beklede militaire opperhoofd rapporteert: „Diegenen, op welke

Bernardus Johannes Cornelis Dibbets (foto H.L. Mordang, Rijksarchief in Limburg te Maastricht).

zelfs een schijnbaar kwaad vermoeden rust, worden onophoudelijk van nabij gade geslagen en bij de minste reden gearresteerd of verplicht de stad te verlaten; enige burgers zijn in hechtenis genomen".... „Vrezen doe ik niets, maar men vreest mij". En in een rapport, gedateerd Maastricht 11 november 1830, laat Van der Kemp zijn machtige grootvader uitroepen: „Mijn gezag groot en uitgestrekt zijnde, maak ik daarvan ook gebruik en het ontzag dat ik daardoor inboezem, is onbeperkt".

Welnu, als datgene wat Van der Kemp tot meerdere eer en glorie van zijn grootvader hier uit de archieven heeft opgediept iets betekent, dan betekent het in elk geval de weerlegging van zijn eigen aantijgingen jegens de persoon van commissaris Cudell, en diens- volgens Van der Kemp zelf - weinig betekenend korps. Niets lag er toch meer voor de hand dan datgene te doen, wat reeds volgens Dibbets zelf, bij de geringste reden werd toegepast: arresteren of de stad doen verlaten.

Intussen heeft het beklag van Verloren tot gevolg gehad, dat de burgerlijke politie wordt terzijde gesteld door middel van de oprichting ener, door van der Kemp „voortreffelijk" genoemde geheime militaire politie, die onder het oppertoezicht van de fungerend procureur-generaal persoonlijk gevormd werd uit de marechaussee van een majoor, Pelerin, en waarvan de directe leiding in handen werd gelegd van een kapitein der genie: Hennequin. Majoor Pelerin kreeg van Verloren uitvoerige instructies, hoe de zaken moesten worden aangepakt; onder meer werd hem daarbij op het hart gebonden, dat hij zijn mannen veelvuldig naar herbergen en bijeenkomsten moest sturen, in burgerkleding. De directe leider kapitein Hennequin wordt geprezen, omdat hij dag en nacht in de weer is. Hij is ook meer speciaal belast met het oppertoezicht over de gemeentepolitie.

Intussen raakte de toestand in en om de stad in de winter 1830/31 en de tijd daarna steeds meer gespannen. Tot beter begrip van het geheel hierover enkele bijzonderheden: Alle stads-poorten worden gesloten gehouden behalve de Tongerse en de Oude-Wijkerpoort. Iedere nacht bivakkeerde een bataljon infanterie op het Vrijthof; na vier uur des middags waren de troepen in de kazernes geconsigneerd. Er is een order van de generaal, dat geen militair zich van zijn beenbekleding mag ontdoen. De enige postverbinding met Den Haag liep over Aken. Speciaal om deze postlijn, die tussen Vaals, Gulpen en Maastricht door vrijkorpsen steeds bedreigd wordt, zo goed mogelijk te beveiligen, onderhoudt Dibbets nauwe betrekkingen met de Akense Regierings-präsident Von Reimann. Om goed op de hoogte te blijven van de ontwikkelingen in en om Maastricht, heeft Von Reimann, met goedvinden van de generaal er een speciale secretaris gestationneerd. Met zijn eigen bevolking had de Akense president ook moeilijkheden gehad in de overal roerige maand augustus. Ook in

Aken schalde de kreet: „vive la liberté” en hadden de arbeiders van de lakenfabrikant Nellissen de machines kort en klein geslagen. In de winter van 1830/31, als de toestand zeer kritiek is, stuurt Dibbets zijn eigen familie naar Aken; deze wordt er met veel égarde behandeld.

Als op een gegeven moment een belangrijk poststuk in verkeerde handen is geraakt, valt het besluit, dat in het vervolg ook maar enigszins belangrijke brieven van het Departement van Oorlog, zullen worden geadresseerd aan Von Reimann; die zal ze dan door middel van eigen couvert en zegel onaanraakbaar maken voor de vrijescharen tussen Vaals en Maastricht. Op den duur bevalt deze wijze van postbehandeling - door tussenkomst van een vreemde autoriteit - de regering slechts matig. Daarom wordt begin 1831 aan een Nederlands officier, kolonel De la Sarraz, opgedragen zich in Aken te vestigen. Uit de tekst van zijn instructie blijkt, dat hem naast de taak van Nederlands postagent aldaar ook nog andere opdrachten zijn verstrekt. Van hem wordt ook verwacht, dat hij van reizigers komende uit België en van andere in Aken aanwezige personen, alsmede uit gegevens die voorhanden zijn bij Pruisische militaire en burgerlijke instanties - en uit tijdingen, die op een andere en meer geheime wijze kunnen worden verkregen - „renseignementen” zal verschaffen. Als kolonel De la Sarraz te Aken arriveert, heeft hij voor Dibbets - die te Maastricht met een vrijwel lege garnizoenskas zit en de burgerlijke instanties die hem voor geld belegeren ook ongetroost moet heenwenden - een bedrag van 100.000 gulden bij zich. Voor het binnenbrengen van dergelijke geldzendingen was het gebruikelijk, dat beveiligingsdetachementen naar Aken werden gezonden. Van de som van De la Sarraz kon met moeite de helft binnen de vesting worden gebracht; met de andere helft lukte dit eerst na veertien dagen. Intussen zag de opperbevelhebber zich geplaatst voor lege kassen.

In de hierdoor moeilijk geworden economische situatie voor de bevolking als geheel - binnen de van de buitenwereld afgesloten stad - zal ook wel de verklaring moeten worden gezocht voor het feit, dat in de loop van januari 1831 de opstandige geest van de burgerij een hoogtepunt bereikt. Op 15 januari vindt de generaal, alleen op straat wandelend met zijn adjudant, zich de weg versperd door een menigte, die opzettelijk arm in arm de hele straatbreedte inneemt. Naar aanleiding hiervan verschijnt des anderen daags een proclamatie aan de inwoners van Maastricht, waarin hij mededeling doet van zijn onwrikbaar besluit „om aan het bestaan der vesting alles op te offeren”. Twee dagen later stuurt hij een exemplaar van de proclamatie naar Den Haag met een begeleidend schrijven, waarin hij rapporteert, dat het hem nu eerst is gelukt, voor deze - volgens de generaal - niet van gevaar bevrijde opdracht een geschikt en vertrouwd persoon te vinden, die de

papieren naar Aken zou brengen „besloten in een pot met boter“. Over zijn geheime politie is de vestingcommandant zeer voldaan: „ze is zeer werkzaam en kan nergens beter zijn.“

Uit nader te bespreken archiefstukken zal echter blijken, dat deze werkzaamheid er een is geweest van een heel merkwaardig soort. Allereerst herinnere men zich, dat het geheime apparaat Verloren-Pelerin-Hennequin¹⁰ met zijn in burger geklede marcheusee in het leven geroepen werd eind november 1830, dus eerst drie maanden ná het uitbreken van de Belgische Opstand. Toch heeft men meer dan een jaar later kans gezien een zeer gedetailleerd ooggetuigenverslag te produceren over de beweerde reacties van tientallen Maastrichtse burgers gedurende de maanden augustus en september 1830, uit een tijd dus, dat de dienst nog niet eens bestond. Blijkbaar heeft deze ongedateerde bundel naamlijsten, die zich bevindt in het Maastrichtse Rijksarchief, afdeling Militair archief, moeten dienen tot rechtvaardiging van eigen bestaan en belangrijkheid, toen eind 1831 vanuit Den Haag ernstige kritiek loskwam over de geheime politie-constructie.

Was het reeds veelzeggend, dat Dibbets' voorstel om Hennequin te belonen met de Militaire Willemsorde, niet in goede aarde viel, nog duidelijker wordt dit, als men weet, dat op een gegeven moment door de regering aan de generaal wordt meegedeeld, dat men van plan is het geheime geval finaal te liquideren. En de ontstemming over de miskennis van zijn onovertroffen geheime politie bereikt een maximum, als hem officieel wordt bericht, dat de buitengewoon Commissaris des Koning in Limburg, staatsraad Gericke van Herwijnen, voorgelicht door zijn lokaal goed geïnformeerde plaatsvervanger, jhr. Kerens, de regering onder het oog heeft gebracht, dat te Maastricht met willekeur wordt opgetreden, dat er te zware beboetingen worden opgelegd en zaken aan de normale rechter worden onttrokken met als gevolg – aldus Den Haag – de antipathieke gevoelens van de bevolking jegens de generaal en zijn politie-kapitein Hennequin. Hier zou de vraag kunnen worden gesteld: doorzag Den Haag, voorgelicht door Gericke of beter, door de inheemse jhr. Kerens, dat de generaal ook de collectieve afkeer opriep van de Maastrichtse bevolking wegens de twijfelachtig-rancuneuze rol in eigen kring, van het politieke buitenbeentje van de overigens geheel zuidelijk georiënteerde familie Hennequin?

(wordt vervolgd)

† F.X. Schobben

NOTEN:

1. A. Kessen, Beknopt overzicht van de geschiedenis van Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap, in: Publications 1939, blz. 5.
2. Bulletin des Commissions Royales d'Art et d'Archéologie, Brussel, 15e jaargang, 1876, blz. 314.
3. G.J.H. Stas: Nederlands Biografisch Woordenboek IX, 1933; J. Habets, Notice biographique de Godefroid Stas, conseiller à la Cour de Cassation de Belgique, in: Publications 1877, blz. 229.
4. Waarschijnlijk moet de correcte titel van bovengenoemde, door Stas geciteerde, bijdrage van de hand van Martin Cudell luiden: Observations de M. Cudell sur différentes questions archéologiques.
5. Het reglement en de jaarverslagen over 1828-1834 en 1842-1850 bevinden zich in het Rijksarchief te Maastricht.
6. Th. Wingens, Generaal Dibbets, zijn historische rol en zijn voortleven in de Maastrichtse legende, Maastricht 1972;
P.A.N.S. van Meurs, Bernardus Johannes Cornelis Baron Dibbets, in: Geldersche Volksalmanak, 1889;
G.J.B. Verbeet, Mystificatie en waarheid rond Baron B.J.C. Dibbets, vestingcommandant van Maastricht van 1830-1839, in: Miscellanea Trajectensia, Maastricht 1962, blz. 623-639;
Th. Wingens, Generalleutnant B.J.C. Baron Dibbets und die Maastrichter Ereignisse 1830-1839, in: Zeitschrift des Aachener Geschichtsvereins 77 (1965), 136-161;
A. Haak, Generaal Dibbets, Rijswijk (Z.-H.) 1938.
7. W. Jappe Alberts, Geschiedenis van de beide Limburgen, Assen 1974, II, blz. 173.
8. P.H. van der Kemp, de samenstelling van het Stedelijk en Provinciaal Bestuur te Maastricht bij en na het uitbreken van den Belgischen opstand, in: Publications 1904, blz. 321-343.;
Idem, Maastrichts Belegstaat van 1830-1839 onder generaal B.J.C. Dibbets gedurende het eerste jaar der Belgische Revolutie, in: Orgaan der Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, 1909-1910;
Idem, de Belgische omwenteling in Luik en Limburg tot aan het verlies van Venlo in november 1830, 's-Gravenhage 1904;
Idem, Bijdrage tot de kennis der militaire toestanden in de vesting Maastricht tijdens de staat van beleg 1830-1839, in: De Militaire Spectator, 1905.
9. G.J.B. Verbeet, 1830, een belangrijk jaar in de geschiedenis van Maastricht, de Bronk, Limburgs Maandblad, Maart 1960: „... men ontkomt niet aan de indruk, dat hier een apologetische geschiedschrijving heeft plaatsgevonden“.
10. Th. Wingens, Twee Hennequins: De Maastrichtse burgemeester Jean-François Hennequin (1772-1846) en de kapitein der genie Johan Jacobus Hennequin (1796-1880), in: De Limburgse Leeuw II (1963), blz. 61-69.

Berichten

VOORTGEZET ONDERZOEK VAN EEN ROMEINSE POTTENBAKKERSOVEN TE HEERLEN

Bij de bouw van het kantoor van het Limburgs Dagblad, in 1931, aan de Nobelstraat te Heerlen werden een aantal vondsten uit de Romeinse tijd gedaan. (P. Peters: Romeinse vondsten te Heerlen; in: De Maasgouw, 52-1932-1, blz. 6-8). Onder deze vondsten bevonden zich een complete pottenbakkersoven alsmede een exemplaar dat gedeeltelijk verder doorliep in de wand van de bouwput en derhalve niet geheel kon worden blootgelegd.

Tijdens het slopen van bovengenoemd gebouw werd op 5 september 1980 dit restant van 1931 gevonden. Op 8 september werd dit door de Gemeentelijke Oudheidkundige Dienst van Heerlen opgegraven. De vloer van de oven bevond zich op een diepte van 2.10 m. onder het maaiveld terwijl het gedeelte van de ovenwand en de tong nog tot 0.50 m. overeind stond. Naast de tong, die diende ter ondersteuning van het zware rooster, bevonden zich in het linker gedeelte van de oven de aanzetten van twee extra ondersteuningsboogjes van wrijfschaalfragmenten en klei. Aangenomen mag worden dat dit ook in het rechter gedeelte het geval is geweest. We hebben dan te maken met een oventype dat in Heerlen slechts één maal eerder werd opgegraven en wel in 1971 aan de Akerstraat bij de nieuwbouw van het kantoor van het A.Z.M./V.G.Z. (J. Gielen: Een merkwaardige pottenbakkersoven en zijn omgeving; in: Het Land van Herle, 21-1971-4, blz. 140-147). Het is zeer wel mogelijk dat deze twee ovens behoord hebben tot hetzelfde bedrijf. Dergelijke bedrijfjes zijn reeds eerder in Heerlen aangetroffen (J. Gielen: Het pottenbakkersbedrijf van Lucius aan de Putgraaf te Heerlen; in: Het Land van Herle, 21-1971-3, blz. 84-91). Deze bedrijfjes vormden dan samen hele pottenbakkerswijken die vanwege het brandgevaar buiten de nederzetting werden gesitueerd. (J. Gielen: Een nieuw ontdekte oven in de pottenbakkerswijk aan de Putgraaf te Heerlen; in: Het Land van Herle, 26-1976-4, blz. 88-97). Vlak naast deze oven bevond zich een grote afvalkuil, gevuld met ovenpuin en aardewerkfragmenten. Uit de oven zelf kwamen talloze fragmenten van aardewerk die gedateerd kunnen worden van de 2de helft 2de - 1ste helft 3de eeuw.

J.K. Gielen

AANVULLING EN RECTIFICATIE

Door verschillende oorzaken zijn enkele gegevens in het vorige nummer niet geheel zuiver overgekomen. Daarnaast werd er een aanvulling doorgegeven. Wij verzoeken onze lezers, desgewenst het volgende aan te vullen en te verbeteren:

Het op blz. 34 in noot 1 vermelde artikel in het Zeitschrift des Aachener Geschichtsvereins werd geschreven door de Alsdorfse arts Dr. Karl Boverter; Op blz. 35 dient de geboortedatum van Jeannette Cudell te luiden: 8-4-1812 in plaats van 12-5-1850;

Op blz. 42 leze men de laatste twee regels als volgt:

„ - een kloosterstichting (1395 Windesheim bij Zwolle) - was wel van belang voor onze provincie, vooral voor het midden en noorden. De broeders“.

Kroniek

1980

- 24 apr. Presentatie boekwerk „Zeven eeuwen mijnen en mijnwerkers in Limburg” van de hand van Wim van den Eelaart.
- 25 apr. Officiële opening tentoonstelling „Nederlandse Schilderessen van Toen” in Heerlens stadhuis door burgemeester J.A.M. Reijnen.
- 29 apr. Opening tentoonstelling „Cananefaten. Een opgraving in Rijswijk (Z.H.)” in het Thermenmuseum te Heerlen.
- 29 apr. Afscheid van H.H. Lindeboom, directeur-geneesheer De Weverziekenhuis Heerlen, in verband met pensionering; bij gelegenheid hiervan ontvangt hij de zilveren erepenning van de gemeente Heerlen; tot zijn opvolger wordt A.J. Perquin benoemd.
- 2 mei Officiële opening nieuwe gebouw van de openbare basisschool „Hoensbroeck” aan de Steenkoolstraat 2, Hoensbroek, door loco-burgemeester M.J. Bus.
- 11 mei Bevestiging van ds. D. Kruyt tot predikant van de Hervormde Gemeente in Heerlen.
- 18 mei Viering gouden toneeljubileum van Wim Palmén uit Voerendaal; hij ontvangt de gouden eremedaille van het Nederlands Centrum Amateurtoneel.
- 31 mei Viering gouden bestaansfeest gemengd zangkoor IVO (In Vriendschap Omhoog) te Treebeek-Heerlen.
- 4 juni Overhandiging aan Heerlens burgemeester van eerste exemplaar van het door de werkgroep Milieubeheer van de gemeente Heerlen geschreven boekje „Milieu - waar het allemaal om draait”.
- 6 juni Opening tentoonstelling „Rondom Caumer- en Geleenbeek” in de stadsschouwburg, georganiseerd bij gelegenheid van 20-jarig bestaan van het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie, afdeling Heerlen; tevens uitgave door het I.V.N. van boekwerkje „In de schaduw van het Aambos”.
- 6 juni Onthulling kunstwerk „Levensdrang” (van Jean Houben) bij het gebouw van de Districts-Gezondheidsdienst Zuidoost Limburg te Heerlen door wethouder ir. J.C. Schlösser.
- 10 juni Opening tentoonstelling „Energiebesparing dringende noodzaak” in het gemeenschapshuis „D'r Sjeet” te Schaesberg door wethouder H.W. Mulders.
- 16 juni Officiële opening bezoekerscentrum „Schrieversheide”, Schaapskooiweg 99, Heerlen, door staatssecretaris Wallis de Vries van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk.
- 20 juni Viering 75-jarig bestaansfeest H. Hartschool te Schaesberg.
- 26 juni Overlijden van de 65-jarige J.W.H. Sieben, burgemeester van Voerendaal.
- 26 juni Onthulling kunstwerk (van Jef Wishaupt) bij het Crematorium Heerlen door A. Gijzels-Jeschar, echtgenote van Heerlens oud-burgemeester wijlen drs. F.J.W. Gijzels.
- 28 juni Installatie van E.M. van Loo, oud-hoofd afdeling Financiën te

- vens comptabele van de gemeente Heerlen, als waarnemend burgemeester van Wijnandsrade.
- 28 juni Officiële opening nieuwe slachthuis van de gebroeders Bleijlevens op het industrieterrein „De Beitel”, Oude Roderweg 3, Heerlen, door wethouder J.W.B.A. Andriesma.
- 1 juli Opening fototentoonstelling „De zilveren camera 1979” in het Thermenmuseum te Heerlen.
- 3 juli Afscheid van J.C. Spauwen, directeur Lagere Technische School Heerlen, in verband mer pensionering; tot zijn opvolger wordt benoemd H.J. Winkelmolen.
- 5 juli Installatie van P. Pörteners als pastoor van de St. Laurentiusparochie te Voerendaal; hij komt in de plaats van de op 18 maart jl. overleden P.G.H. Loo.
- 6, 12, 13 juli Viering Oud-Limburgs Schuttersfeest in Ubachsberg-Voerendaal; winnaar van het 68-ste O.L.S. wordt de schutterij Sint Sebastiaan uit Dorne-Maaseik (B.).
- 18-24 juli Viering zevende Internationale Folkloristische Parade te Brunsum, aan welk feest circa 1400 personen uit vier werelddelen deelnemen.
- 8 aug. Limburgs gouverneur dr. J. Kremers geeft vrij baan voor de drafers, die deelnemen aan de eerste koers op de nieuwe draf- en renbaan te Schaesberg.
- 9 aug. Officiële opening nieuwe sporthal, onderdeel van het sportcomplex „De Joffer” te Voerendaal, door loco-burgemeester Ch.H. Lemmens.
- 10 aug. Overlijden van de 80-jarige J.H. Martin, oud-burgemeester van Hoensbroek en Eygelshoven.
- 15 aug. Officiële opening nieuwe bedrijfsgebouw van de automaterialenhandel Kerp B.V. op het handels- en industrieterrein In de Cramer te Heerlen door Limburgs gouverneur dr. J. Kremers.
- 22 aug. Officiële opening nieuwe bedrijfspand van het mode-atelier Hooky Hook B.V. op het industrieterrein Strijthagen te Schaesberg door burgemeester mr. H.Th. Vrouwenraets.
- 22-24 aug. Feestviering bij gelegenheid van 75-jarig bestaan mannenzangvereniging Sint Rochus te Ubach over Worms; tevens huldiging van jubilarissen.
- 29 aug. Afscheid van H.P.H.W. Zuketto, directeur van OGON en vijftig jaar in dienst van de Oranje Nassaumijnen en OGON, wegens pensionering; bij gelegenheid hiervan wordt hij benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau.
- 29-30 aug. Viering 50-jarig bestaansfeest tennisvereniging Oranje Nassau te Heerlen.